

relation til sit opland, regionen og i landssammenhæng. Dette forekommer helt naturligt og rigtigt – fornemt gjort og uden nogen overdrivelse.

De to bind er ikke skrevet af en enkelt person, men et forfatterkollegium bestående af eksperter på hver deres respektive områder. Det drejer sig om Anna Christina Ulfspærre, der skriver om befolkningsudviklingen og samfundsstrukturen samt sociale forhold; Anna-Brita Lövgren er forfatter til kapitlet om politik og forvaltning fra kommunalreformen i 1862 til sammenlægningen 1971. I bind 2 redegør Mats Johansen for kontinuitet og fornyelse i erhvervsudviklingen samt om »Idrottstaden Helsingborg«. Elisabeth Reuterswärd skriver om rig og fattig, kampen for en bedre tilværelse samt de folkelige bevægelser.

Forfatterne har hver især fået fuld frihed til at udforme deres afsnit. Dette har medført, at én forfatter har valgt at lægge tyngdepunktet i sin beskrivelse midt i den omhandlede periode, en anden deler Helsingborgs økonomiske historie i tre afsnit og behandler forskellige aspekter af næringslivet, centreret om den agrare eksportby, havnebyen, »rederbyen«, færgebyen og industribyen på vej mod »servicebyen«. At flere af forfatterne, undertiden også den enkelte, behandler samme emne flere gange er meget forståeligt og forsåvidt også ganske godt, al den stund, at emnet behandles ud fra forskellige synsvinkler. Hertil kommer, at disse »overlappende« ofte er helt nødvendige for forståelsen.

Den valgte disposition i de to bind højner vel oversigtligheden og forståelsen af den mere generelle udvikling, men udelukker samtidig det mere nuancerede og sammenhængende forløb af Helsingborgs historie, som dog kan søges i den eksisterende litteratur. Helsingborgs Historia bør og kan danne grundlag for nye og supplerende undersøgelser og beskrivelser. Her kan Helsingborgs Stadsmuseums righoldige samlinger og stadsarkivet danne et glimrende grundlag, til- ligemed Helsingborg Folkrørelsearkiv og dets idrotsarkiv, akkurat som det har været tilfældet ved udarbejdelsen af de foreliggende to bind.

Kenno Pedersen

BJØRN POULSEN og ULRICH SCHULTE-WÜLWER (red.): Istedløven. Et nationalt monument og dets skæbne. Udgivet af Mikkelsberg-Hasted-Slesvig i samarbejde med Sydslesvigs Museumsforening. Poul Kristensens Forlag. 160 sider, ill. kr. 220,-.

Det er en meget alsidig bog om Istedløven, Sydslesvigs Museumsforening har udgivet i samarbejde med Mikkelsberg-Hasted-Slesvig. Seks forfattere, fire danske og to tyske, har arbejdet med at præsentere Istedløvens historie, og det giver bogen en stor styrke, at monumentet behandles ud fra så mange forskellige synsvinkler.

Claus Bjørn causerer til indledning glimrende om *Den danske helstats storhed og fald*. Nina Damsgaard redegør for kredsen omkring initiativtageren til monumentet Orla Lehmann i *Den nationalliberale kunstpolitik*. Ulrich Schulte-Wülwer har i sit afsnit *H. V. Bissen og hans slesvig-holstenske venner. Kunstnerkarrierer i skyggen af de nationale bevægelser* gjort rede for Bissens nationale dilemma, som han delte med mange andre slesvig-holstenske kunstnere. Forfatteren er meget nøgtern

og forfalder ikke til det patetiske, og derfor bliver skildringen af slesvig-holstenernes nationale konflikt så vedkommende. Forfatteren understreger, at Bissen og hans venner var den første generation af slesvig-holstenske kunstnere, der blev konfronteret med den moderne nationalstatslige tænkemåde, og det var ikke nemt for dem! Jürgen Ostwald bringer i *Isted og mindesmærkerne på Den gamle Kirkegård i Flensborg* læseren på en sand kunsthistorisk løvejagt rundt om i Europa, ligesom der redegøres grundigt for tilblivelseshistorien og Bissens første udkast. Det virker lidt besynderligt, at forfatteren i sit underafsnit om gravhøjen refererer til Johannes Wiedewelts ombygning af gravhøjen ved Jægerspris, men ignorerer monumentet for de faldne fædrelandsforsvarere fra slaget på Rheden 1801 på Holmens kirkegård i København. Her er der både gravhøj og bautastene med faldne officerers navne, som der er det på Flensborg kirkegård. Det kan undre, da afsnittet ellers er præget af stor grundighed, og Claus Bjørn i sit afsnit har en illustration af monumentet på Holmens kirkegård, ligesom Inge Adriansen refererer til det. Det har i øvrigt undgået redaktionens opmærksomhed, at afsnittets titel er en lidt anden end i indholdsfortegnelsen. Stine Wiell fortæller i *Løven, stenen og båden – kulturminde i nationalpolitisk spil* levende om tilbageleveringsproblematikken omkring Istedløven, Hærulfstenen (Hovslundrunestenen) og Nydambåden. I Inge Adriansens afsnit *Istedløven – et nationalt monument med vekslende symbolværdi* skildres, hvor forskelligt parterne så på det nationale monument. Var det et gravminde eller sejrsminde? Begge dele, viser det sig. Var Løven en gravens vogter eller »et ondsindet sejerstegn et spottetegn«? Inge Adriansen dokumenterer parternes syn på Istedløven gennem tiderne og klarer den uløselige konflikt, Istedløven skabte. Det er en sober og veldokumenteret redegørelse om Istedløvens omtumlede skæbne, indtil den endte bag Tøjhusmuseet i København i 1945. Bogen afsluttes med Inge Adriansens afsnit om *Løveviser*, de danske såvel som de tyske. Skal Istedløven tilbage til Flensborg kirkegård, hvor den kan vække så mange negative følelser? Politikerne bør med opmærksomhed læse Inge Adriansens kloge forslag. Hvis et enigt byråd i Flensborg vil have den tilbage – værsgod – hvis ikke, find en permanent placering i København helst inden 75-året for folkeafstemningerne og grænsedragningen i 1995. Istedløven bør ikke være årsag til flere konflikter i grænselandet. Den nøgternhed og objektivitet, de seks forfattere har behandlet Istedløven med, bør også præge beslutningen om dens fremtidige placering.

Karin Kryger

HARM G. SCHRÖTER: Aufstieg der Kleinen. Multinationale Unternehmen aus fünf kleinen Staaten vor 1914. Schriften zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte, Bd. 42. Berlin Duncker & Humblot. 1993. 393 s.

De multinationella företagen nämns ofta som viktiga för relationerna mellan länderna, särskilt mellan de centrala, ledande industristaterna och de perifera, mindre utvecklade staterna. Vi vet emellertid inte så mycket om dem. Vad är multinationella för några? Hur och varför har de uppstått? Vilken är deras funktion och betydelse?